

Улас Самчук:

“Потреба пресового органу надзвичайно велика”

У вересні 2011 року виповниться 70 років з часу виходу першого номера громадсько-політичного часопису “Волинь”, який у період 90-х років ХХ століття користувався популярністю у радикально налаштованої інтелігенції краю. У зв’язку з ювілейною датою доречно зробити невеличкий аналітичний екскурс до витоків “Волині”, зокрема, першого її номера, датованого вереснем 1941 року.

Громадсько-політичний часопис — своєрідна трибуна для відвертого висловлення думок, інтерпретування наболілого, дослідження незнайомого. Специфіка видання такого плану полягає і у розширенні ролі звичайного посередника до безпосереднього творця реалій сьогодення. Це добре розуміли представники окупаційної німецької влади, які посприяли появі друкованого часопису “Волинь” у Рівному уже із перших місяців перебування на теренах області.

Отож, 1 вересня 1941 року у місті вийшло друком чотирьохаркушне повноформатне видання — “часопис для Волині — Zeitung für Wolhynien — “Волинь”. Редактором був відомий літератор та громадсько-політичний діяч Улас Самчук.

“Потреба пресового органу надзвичайно велика. Брак друкованого періодичного рідного слова, брак зв’язку, брак відомостей, як з рідного краю, так і з чужини, творить атмосферу замкненої порожнечі й безперспективності”, — зазначено на першій шпальті у колонці “Від редакції”.

Доступні архівні матеріали дозволяють стверджувати, що перший випуск “Волині” цілком відповідав сучасним

Фото з архіву

центральных громадсько-політичних виданнях. Пояснити це можна з огляду на наступні факти.

Відомості про життя Уласа Самчука у той далекий період, зокрема, розвідки рівненського краєзнавця (уже покійного) Гурія Бухала, сучасних літературознавців Степана Пінчука та Миколи Жулинського проливають світло на позицію У. Самчука — редактора “Волині”.

У 1941 році Самчук опинився в Україні і надовго затримався у Рівному, яке “стало столицею райхскомісаріату”. І, як стверджує літературознавець Степан Пінчук, Улас Самчук сподівався, що німецька окупація принаймні розбудить національну свідомість українців. Проте це був гіркий прорахунок. Фашистська окупація не виправдала українських сподівань, і письменник опинився у пастці. Тому згодом у тій же газеті “Волинь” від 27 листопада 1941 року у передовиці під назвою “Піднятий меч” напише: “Лишень свободна, мирна, взаємно шануюча себе полина народів може керу-

ського денного порядку...”, — йдеться у матеріалі. Подібні заклики у военний час є свідомою спробою автора моралізувати читачів, запобігти можливим мародерствам.

На третій сторінці розміщено різноматематичні матеріали. Є стаття про потребу фізичного розвитку, який не менш важливий, ніж інтелектуальний. Автор матеріалу апелює насамперед до сільських жителів, які постійно важко працюють і не належно стежать за станом здоров’я.

У замітці “Справа Бабинської цукроварні” йдеться про потребу ремонту корпусу приміщення після завданих гарматних руйнувань: “...З точки погляду економічного це важливий вклад в нашу господарську розбудову...”

Матеріали зі сфери економіки (“Рівненський Обласний Банк”, “Не вільно марнувати часу”) наголошують на необхідності функціонування фінансово-регуляторних установ.

Наявні у першому номері також

посередника до безпосереднього творця реалій сьогодення. Це добре розуміли представники окупаційної німецької влади, які посприяли появі друкованого часопису "Волинь" у Рівному уже із перших місяців перебування на теренах області.

Отож, 1 вересня 1941 року у місті вийшло друком чотирьохаркушне повноформатне видання — "часопис для Волині — Zeitung für Wollhynien — "Волинь". Редактором був відомий літератор та громадсько-політичний діяч Улас Самчук.

"Потреба пресового органу надзвичайно велика. Брак друкованого періодичного рідного слова, брак зв'язку, брак відомостей, як з рідного краю, так і з чужини, творить атмосферу замкненої порожнечі й безперспективності", — зазначено на першій шпальті у колонці "Від редакції".

Доступні архівні матеріали дозволяють стверджувати, що перший випуск "Волині" цілком відповідав сучасним уявленням про формат громадсько-політичного видання. У редакційному зверненні декларуються відповідні тематичні горизонти: "Будемо інформувати наше громадянство про все, що діється в широкому творчому світі: політика, культура, господарство, тілесне виховання і спорт, справи православної церкви, статті з різних ділянок життя — все те знайде місце на сторінках нашого часопису".

Відкриває номер передовиця "За мужню дійсність" Уласа Самчука, в якій, оперуючи пафосними гаслами про потребу консолідації у нових політичних умовах того часу (прихід Гітлера і перебування українських земель під окупаційною владою), автор закликає українців до усвідомлення власної ролі, єдності у питанні вибору життєвих орієнтирів. Кілька цитат із цього приводу.

"Прадавня українська земля Волинь вступає у новий період свого історичного буття...Розбудова України і організація українського народу — основні гасла нашого часу...".

Сучасного рівнянина (та й українця загалом) при ознайомленні з архівним номером першого видання "Волині" 1941 року, звичайно, вразить велике фото Адольфа Гітлера на першій шпальті. Це здивує навіть тих, кому сьогодні за п'ятдесят і чия пам'ять ще відтворить великі портрети Леніна і Брежнєва у

центральної громадсько-політичних виданнях. Пояснити це можна з огляду на наступні факти.

Відомості про життя Уласа Самчука у той далекий період, зокрема, розвідки рівненського краєзнавця (уже покійного) Гурія Бухала, сучасних літературознавців Степана Пінчука та Миколи Жулинського проливають світло на позицію У. Самчука — редактора "Волині".

У 1941 році Самчук опинився в Україні і надовго затримався у Рівному, яке "стало столицею райхскомісаріату". І, як стверджує літературознавець Степан Пінчук, Улас Самчук сподівався, що німецька окупація принаймні розбудить національну свідомість українців. Проте це був гіркий прорахунок. Фашистська окупація не виправдала українських сподівань, і письменник опинився у пастці. Тому згодом у тій же газеті "Волинь" від 27 листопада 1941 року у передовиці під назвою "Піднятий меч" напише: "Лишень свободна, мирна, взаємно шануюча себе родина народів може керувати долею світу...". Ця публікація була першою ластівкою відверто радикальної редакторської непокори.

У випадку з часописом "Волинь" редактор свідомо повинен був розміщувати "профашистські матеріали", щоб зберегти видання. "Інколи я намагався комуфляжити мої наміри компліментами в бік окупантів...", — зазначає сам редактор.

Тепер поглянемо, яким же був зміст першого номера в цілому.

Перша шпальта поза передовицею та редакційним зверненням містила коротку хроніку "Вісті зі світу", а також добірку новин "Повідомлення з фронту".

"В Ріо-де-Жанейро, в присутності президента Бразилії посвячено новий будинок для приміщення військового міністерства і генерального штабу".

Фронтіві повідомлення стосувалися головно дій німецької армії.

"Як подано до відома окремим звітом, німецька воєнна флота і літунство завдали світським морським бойовим силам у Фінській затоці тяжкий удар. Біля Ревелю було затоплено один совітський кружляк..."

Друга сторінка містить популярну статтю Уласа Самчука про роль міста у розбудові національного господарства. "...Українське місто — отверта карта. Приходьте, опануйте його, розбудуйте. Це є гасло нашого господар-

ського денного порядку...", — йдеться у матеріалі. Подібні заклики у военний час є свідомою спробою автора моралізувати читачів, запобігти можливим мародерствам.

На третій сторінці розміщено різноматематичні матеріали. Є стаття про потребу фізичного розвитку, який не менш важливий, ніж інтелектуальний. Автор матеріалу апелює насамперед до сільських жителів, які постійно важко працюють і не належно стежать за станом здоров'я.

У замітці "Справа Бабинської цукроварні" йдеться про потребу ремонту корпусу приміщення після завданих гарматних руйнувань: "...З точки погляду економічного це важливий вклад в нашу господарську розбудову..."

Матеріали зі сфери економіки ("Рівенський Обласний Банк", "Не вільно марнувати часу") наголошують на необхідності функціонування фінансово-регулятивних установ.

Наявні у першому номері також культурологічні матеріали. Зокрема, у публікації "Про графіку" наведено зразки гравюри друкованих видань попереднього періоду та сказано про важливість естетичного оформлення друків загалом.

На звороті, який має назву "Хроніка", розміщено короткі новини зі сфери освіти, релігії, культури, літератури. Опубліковано оголошення про цікаві заходи, що плануються найближчим часом не лише у місті, а й загалом у Західній Україні.

Видання містить редакційне звернення до читачів із проханням надсилати свої цікаві матеріали, ділитися новинами, активно долучатися до процесу випуску часопису.

З огляду на специфіку першого випуску можна говорити про широку охопність тем, бажання редакційної колегії укласти справді громадсько-політичний часопис, який бере на себе роль провідника у военний період.

Часопис повноцінно реалізовує свою основну функцію — платформи для висвітлення найважливіших подій того часу та способу формування світоглядного горизонту читача. Екскурс у історію громадсько-політичного часопису "Волинь" засвідчує видавничу діяльність як ще одну із граней творчих уподобань Уласа Самчука.

■ Вікторія НАЗАРУК.